

26.9.2022

Asia: Saaristomeren suojelun määrärahat vuosina 2022-2023**1. Johdanto**

Valtioneuvosto hyväksyi joulukuussa 2021 vesien ja merenhoitosuunnitelmat vuosille 2022-2027. Niiden tavoitteena on vesien ja Itämeren hyvän tilan saavuttaminen ja ylläpitäminen. Tiedossa kuitenkin on, että vaikka suunnitelmissa esitetyt toimenpiteet saataisiin toteutukseen vuoden 2027 loppuun mennessä, hyvää tilaa vesi- ja merialueilla ei tulla vielä kaikkialla saavuttamaan. Vesien- ja merenhoidon suunnitelmat toteuttavat myös Itämeren rantavalttioiden ja EU:n lokakuussa 2021 hyväksymää Itämeren suojelun toimintaohjelmaa (Baltic Sea Action Plan) ja hallituksen huhtikuussa 2021 käynnistämää Saaristomero-ohjelmaa.

2. Saaristomero-ohjelman rahoitus maa- ja metsätalousministeriössä

Saaristomero-ohjelmassa, samoin kuin sen maatalouden vesiensuojelun tiekartassa lähtökohtana ovat vesien- ja merenhoidon toimenpiteet. Maatalouden osalta Varsinais-Suomen vesienhoidon toimenpideohjelma keskittyy pääosin CAP-suunnitelman toimenpiteiden toteutuksen edistämiseen ja kohdentamiseen. Lisäksi toimenpideohjelmassa esitetään maanparannusaineiden laaja-alaistakäyttöä, jota voidaan CAP-suunnitelman kautta tukea hyvin rajallisesti. Merenhoidon valtakunnallisessa toimenpideohjelmassa on vesienhoidon toimenpiteiden lisäksi lannan ravinteiden kierrätystä, ruuantuotannon vesistövaikutuksia ja erikoiskasvituotannon ravinnepäästöjä koskevat toimenpiteet. Saaristomero-ohjelman maatalouden tiekartta laajentaa maatalouden vesiensuojelun toimenpiteitä kuitenkin myös CAP-suunnitelman toimenpiteiden ulkopuolelle ja edistää kokonaan uusien toimenpiteiden käyttöönottoa. (Saaristomero-ohjelma - Maatalouden vesiensuojelun tiekartta, 2022.)

Saaristomeren valuma-alueelle suunnatussa maatalouden vesiensuojelun tiekartassa kuvataan vesiensuojelun kannalta merkittävät toimenpiteet. Tiekartan tavoitteena on edistää maatalouden vesiensuojelun toteutumista ja aikatauluttaa merkittävimiksi arvioitua toimenpiteet. Painopiste on fosforissa, joka on rehevöitymisen kannalta merkittävä ravinne. Maatalouden vesiensuojelun tiekartta täydentää ja tarkentaa vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmassa määriteltyjä maatalouden vesiensuojelutoimenpiteitä. Tiekartta koostuu kymmenestä maatalouden vesiensuojelua edistävästä toimenpiteestä: 1) Valuma-alueen olemassa olevan vesiensuojelutiedon kokoaminen toimenpiteiden kohdentamiseksi, 2) Lannan siirron edistäminen, 3) Orgaanisten lannoitevalmisteiden käytön edistäminen, 4) Lannoituksen kehittäminen ja viljavuustiedon hyödyntäminen, 5) Peltojen vesitalouden hallinta, 6) Peltojen kasvipeitteisyyden lisääminen, 7) Maanparannusaineiden käytön lisääminen, 8) Vesivastuusitoumusten jalkauttaminen, 9) Vaikuttavuusperusteisten rahoitusmallien kehittäminen ja käyttöönotto sekä 10) Meren ravinteiden hyödyntäminen. (Saaristomero-ohjelma - Maatalouden vesiensuojelun tiekartta, 2022.)

Maa- ja metsätalousministeriön merkittävimmät toimenpiteet Saaristomero-ohjelman toteuttamiseksi on koottu taulukkoon 1. Hallinnonalalla on myös runsaasti välillisesti Saaristomero-ohjelmaa tukevia toimenpiteitä. CAP-toimenpiteet on kuvattu yleisellä tasolla, ja rahoitus samoin kokonaisuuksina. Myös Elinkeinokalatalouden edistäminen ja Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen momentit yleisellä tasolla. Erittely toimenpiteiden välillä näissä on vaikeaa.

Merkittävin panostus maatalouden ympäristötoimenpiteisiin kohdennetaan **Suomen kansallisen EU:n yhteisen maatalouspolitiikan strategisen suunnitelman (CAP-suunnitelma) toimenpiteiden avulla**. Suomen CAP 2023-2027 on hyväksytty ja toimeenpano alkaa 1.1.2023. CAP 2023-2027 suunnitelman valmistelussa on analysoitu,

mitkä suunnitelman toimenpiteet edistävät Saaristomeriohjelmaa ja CAP-suunnitelmassa on kerrottu toimenpiteiden suunniteltu kokonaisrahoitus. Toimenpiteet ovat valtakunnallisesti haettavissa ja toimijoille vapaaehtoisia, joten ei voida antaa arviota kuinka suuri osuus rahoituksesta kussakin toimenpiteessä lopulta tulee kohdistumaan Saaristomeren valuma-alueelle.

CAP-kausi 2023-2027

- **30.10.40, ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa edistävät investoinnit maatiloilla sis. peruskuivatusinvestoinnit**
 - biokaasulaitosinvestoinnit 5 000 000 euroa
 - ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa edistävät investoinnit maatiloilla sis. peruskuivatusinvestoinnit, 47 999 600 euroa
- **30.20.43, Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit**
 - Ympäristökorvaukset yhteensä, josta 997 337 700 euroa
 - Suojavyöhykkeet 72 450 000 euroa
 - Tilakohtainen toimenpide (sis. ravinneväline, viljavuustutkimus ja täsmäviljely) 427 600 000 euroa
 - Kiertotalouden edistäminen 61 790 000 euroa
 - Neuvonta yhteensä (sis. vesiensuojeluun liittyvää neuvontaa) 39 825 000 euroa
 - Kosteikkoinvestoinnit 16 050 000 euroa

CAP-suunnitelman lisäksi Saaristomeriohjelman tiekartassa mainittuja toimenpiteitä lannan siirron ja orgaanisten lannoitevalmisteiden käytön edistämistä, peltojen vesitalouden hallintaa, ja maanparannusaineiden käytön lisäämistä sekä meren ravinteiden hyödyntämistä voidaan rahoittaa talousarvioesityksen mukaan vuonna 2023 momenteilla **30.10.40 Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset, 30.20.49 Ravinnekierrätyksen edistäminen biokaasutuotannolla, 30.40.22 Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen, 30.40.31 Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen sekä 30.40.62 Elinkeinokalatalouden edistäminen.**

Kokonaan kansallisesti rahoitettavat biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestointituet ovat osa maatalouden huoltovarmuuspakettia ja vihreän siirtymän kokonaisuutta.

30.10.40 Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset	TAE 2023
• Biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierrätys- ja hiilensidontainvestoinnit 7 500 000 euroa ○ Vuonna 2022; 7 000 000 euroa	

30.20.49 Ravinnekierrätyksen edistäminen biokaasutuotannolla	TAE 2023
• Ravinnekiertotuki, joka maksetaan biokaasulaitoksille prosessoitujen fosforikilojen perusteella 4 000 000 euroa	

30.40.22 Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen	TAE 2023
• Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma 6 000 000 euroa ○ Vuonna 2022; 5 100 000 euroa	

30.40.31 Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen	TAE 2023
• Vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa, vesienhallintaa sekä vesitalouden riskienhallintaa parantavien tulvasuojelu- ja muut hankkeet 3 879 000 euroa • Kalataloudelliset kunnostus-, kehittämis- ja kokeiluhankkeet 757 000 euroa • Vesistöhankeiden avustaminen vuonna 2022; 4 879 000 euroa • Kalataloudellisten hankkeiden avustaminen vuonna 2022; 3 757 000 euroa	

30.40.62 Elinkeinokalatalouden edistäminen	TAE 2023

- EMKVR-ohjelman tuet kalastuksen, logistiikan ja tuotekehityksen kehittämiseen sekä vajaasti hyödynnettyjen lajien menekinedistämiseen **22 038 000 euroa**

Näiltä momenteilta voidaan rahoittaa Saaristomeriohjelman maatalouden tiekartan toimeenpanoon tarvittavat maa- ja metsätalousministeriön vastuulla olevat toimenpiteet täysimääräisesti vuonna 2023 alueelta tulevien hakemusten perusteella. Rahoituksen kohdentuminen ja toimenpiteiden toteutuminen Saaristomeren alueella edellyttää alueen toimijoiden aktiivisuutta toimenpiteiden toteuttamiseen ja rahoituksen hakemiseen.

Saaristomeriohjelma, Maatalouden tiekartan toimenpiteet	Toimenpiteet ja rahoitus MMM
1) Valuma-alueen olemassa olevan vesiensuojelutiedon kokoaminen toimenpiteiden kohdentamiseksi	CAP2023-2027; Ympäristö 05 Suojavyöhyketoimenpiteen kohdentamisessa hyödynnetään tällaisia tietoja.
2) Lannan siirron edistäminen	30.20.49 Ravinnekierrätyksen edistäminen biokaasutuotannolla (Ravinnekiertotuki, joka maksetaan biokaasulaitoksille prosessoitujen fosforikilojen perusteella)
	30.10.40 Biokaasu- ja lannankäsittelyinvestointien rahoittaminen
	30.40.22 Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma
	CAP2023-2027; Ympäristö 01 Tilakohtainen toimenpide ja Ympäristö 04 Kiertotalouden edistäminen vaikuttavat välillisesti. Lisäksi investoinneilla tuetaan myös etälantaloiden rakentamista ja biokaasulaitosten rakentamista. Neuvonnalla on tärkeä rooli ja sitä edistetään Neuvo-interventiolla mm. Ravinneväline
3) Orgaanisten lannoitevalmisteiden käytön edistäminen	30.10.40 Biokaasu- ja lannankäsittelyinvestointien rahoittaminen
	30.40.22 Ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelma
	CAP 2023-2027; INV maatalous 02 Maatilojen energiainvestoinnit (biokaasulaitosinvestoinnit), Ympäristö 04, Kiertotalouden edistäminen Neuvo-interventio, Ravinneväline
4) Lannoituksen kehittäminen ja viljavuustiedon hyödyntäminen	CAP 2023-2027; SMR1 ja SMR2 Ympäristö 01 Tilakohtainen toimenpide, viljavuustutkimukset ja täsmäviljely, Neuvo-interventio, Ravinneväline
5) Peltöjen vesitalouden hallinta	30.40.31: Avustukset haettavissa mm. vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa, vesienhallintaa sekä vesitalouden riskienhallintaa parantavien tulvasuojelu- ja muihin hankkeisiin
	CAP 2023-2027; INV Maatalous 03 Ympäristön tilaa ja kestävää tuotantotapaa edistävät investoinnit maatiloilla sis. peruskuivatusinvestoinnit, INV Kosteikko, vesiensuojelukosteikot, uomien luonnonmukaistaminen ja kaksitasouomat
6) Peltöjen kasvipeitteisyyden lisääminen	CAP 2023-2027; GAEC 6, ekojärjestelmä 01 Talviaikainen kasvipeite, Ympäristö 04 Keraajäkasvit (kasvukaudella), Ympäristö 05 Suojavyöhykkeet, Ympäristö 06 Turvepeltöjen nurmet
7) Maanparannusaineiden käytön lisääminen	CAP 2023-2027; Ympäristö 04 Kiertotalouden edistäminen

10) Meren ravinteiden hyödyntäminen	30.40.62: EMKVR-ohjelman tuet haettavissa kalastuksen, logistiikan ja tuotekehityksen kehittämiseen sekä vajaasti hyödynnettyjen lajien menekinedistämiseen
-------------------------------------	---

Taulukko1. Maa- ja metsätalousministeriön merkittävimmät toimenpiteet Saaristomeri-ohjelman toteuttamiseksi.

3. Saaristomeri-ohjelman rahoitus ympäristöministeriössä

Ympäristöministeriön määrärahat jaetaan ELY-keskusten kautta valtion avustuksina ja tukina alueellisille ja paikallisille toimijoille. Vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden toteuttamisen perusrahoitusta on vahvistettu vesiensuojelun tehostamisohjelmalla 2019-2023 ja EU:n elpymisvälineen rahoituksella 2021-2024. Toimenpiteiden toteutuksella vähennetään rehevöitymistä, haitallisten aineiden päästöjä ja hallitaan muita vesi- ja meriympäristön tilaan kohdistuvia paineita parantaen samalla vesi- ja meriluonnon monimuotoisuutta.

Vesien- ja merenhoidon tavoitteiden edistämistä ja Saaristomeri-ohjelmaa rahoitetaan vuonna 2023 uudelta momentilta **35.10.23 Itämeren ja vesien suojelun edistäminen** (aikaisemmin momentilta 35.10.22 Eräät ympäristömenot). Konkreettisia toimenpiteitä avustetaan ensisijaisesti momentilta **35.10.61 Vesien- ja ympäristönhoidon tukeminen**. Momenttirahoitus on ollut viime vuosina samalla tasolla lukuun ottamatta ravinteiden kierrätyksen ja elvytyspaketin (RRF) kautta tullutta lisärahoitusta.

Näiltä momenteilta voidaan rahoittaa Saaristomeriohjelman toimeenpanoon tarvittavat ympäristöministeriön vastuulla olevat toimenpiteet täysimääräisesti alueelta tulevien hakemusten perusteella.

35.10.23 Itämeren ja vesien suojelun edistäminen	TAE 2023
- Vesiensuojelun tehostamisohjelma	3 200 000 euroa
- Itämeren ja vesien suojelun edistäminen	4 310 000 euroa
- Ympäristötehtävien palvelujen hankinta (vesi- ja meriseurannat)	4 125 000 euroa
Itämeren ja vesien suojelun edistäminen	yht. 11 635 000 euroa

35.10.61 Vesien- ja ympäristönhoidon tukeminen	TAE 2023
- Ravinteiden kierrätys	30 000 000 euroa
- Vesiensuojelun tehostamisohjelma	8 800 000 euroa
- Vesien- ja merenhoitosuunnitelmien toteuttaminen	1 521 000 euroa
- Peltojen kipsikäsittely (RRF pilari1)	5 000 000 euroa
- Ravinteiden kierrätys (RRF pilari1)	1 000 000 euroa
Vesien- ja merenhoitosuunnitelmien tukeminen	yht. 46 321 000 euroa

Vesiensuojelun tehostamisohjelman 12 miljoonan euron määrärahasta vuonna 2023 varataan 2 miljoonaa euroa peltojen kipsikäsittelyyn Saaristomerien valuma-alueella. Koska käytettävissä on lisäksi aikaisempien vuosien määrärahoja, voidaan kipsikäsittelyä toteuttaa Saaristomerien alueella täysimääräisesti. Tehostamisohjelmasta avustetaan maa- ja metsätalouden ja kaupunkien vesienhallintaa sekä vesistökuunnostuksia noin 8 miljoonalla eurolla. Määräraha kohdentuu alueellisesti alueellisten toimijoiden hakemusten perusteella. Saaristomerien alueelle on aikaisempina vuosina kohdistunut vuosittain noin 0,5 miljoonaa euroa avustuksina. Ravinteiden kierrätyksen hankeavustukset kohdistuvat TKI- ja investointihankkeisiin, joissa kehitetään ja otetaan käyttöön yhdyskuntien jätevesien ja sivuvirtojen

hyödyntämätön ravinnepotentiaali sekä parannetaan jätevesien käsittelyn energiatehokkuutta. Määräraha kohdentuu alueellisesti alueellisten toimijoiden hakemusten perusteella. Lisäksi vesien- ja merenhoidon suunnitteluun, edistämiseen ja seurantaan Saaristomeren alueelle Varsinais-Suomen ELY-keskukseen on osoitettu määrärahoja vuosittain noin 0,6 miljoonaa euroa.

Saaristomeren suojeluun kohdistuvien määrärahojen määrä riippuu alueellisten toimijoiden aktiivisuudesta. Avainasemassa on, että Saaristomeren alueen toimijat vahvistavat yhteistyötään ja suunnittelevat ja toteuttavat laadukkaita yhteishankkeita. Tällöin määrärahoja voidaan myöntää Saaristomeren maatalouden vesiensuojelun tiekartan toimeenpanoon vielä nykyistä enemmän.